

Nd.

103. Frumvarp til laga

[99. mál]

um kirkjusóknir, safnaðarfundir, sóknarnefndir, héraðsfundi o. fl.

(Lagt fyrir Alþingi á 107. löggjafarþingi 1984.)

I. KAFLI

Umdæmaskipting þjóðkirkjunnar.

1. gr.

Landinu er skipt í kirkjusóknir. Sóknir mynda prestaköll, prófastsdæmi og biskupsdæmi, svo og kjördæmi vegna kosninga til kirkjuþings.

Mörk sókna og prestakalla og prófastsdæma skulu óbreytt vera, svo sem þau hafa móttast af lögum og í lagaframkvæmd, en um breytingar á þeim fer eftir því, sem greinir í lögum þessum og í öðrum lögum, er við eiga, sbr. einkum lög nr. 35/1970.

Um mörk vígslubiskupsdæma fer eftir því sem segir í lögum nr. 38/1909 og um kjördæmi vegna kosninga til kirkjuþings svo sem greinir í lögum nr. 48/1982.

Landið allt er eitt biskupsdæmi uns önnur skipan kann að verða á því gerð.

II. KAFLI

Um kirkjusóknir og skipan þeirra.

a. Almenn ákvæði.

2. gr.

Kirkjusókn er félag þess fólks innan þjóðkirkjunnar, sem býr innan sóknarmarka.

Kirkjusókn er sjálfstæð fjárhags- og félagsleg eining, en tengist öðrum sóknum innan prófastsdæmis með sameiginlegum héraðsfundi og með annars konar samstarfi, sem héraðsfundur kann að mæla fyrir um, eða einstakar sóknarnefndir stofna til.

Sóknarmenn eiga rétt á kirkjulegri þjónustu í sókn sinni, sbr. 8. og 9. gr., og bera sameiginlegar skyldur eftir því sem nánar er kveðið á um í lögum eða með lögætum ákvörðunum.

b. Stærð kirkjusókna, sóknarmörk og breytingar á þeim.

3. gr.

Í kirkjusókn skulu að jafnaði eigi vera fleiri en 4000 sóknarmenn og eigi færri en 100. Nú verða sóknir mannfleiri eða mannfærri, og skal héraðsfundur þá gera tillögur um, hvernig við skuli bregðast, að fengnum tillögum sóknarnefnda og aðalsafnaðarfunda.

Sóknarmörk skulu vera glögg. Við ákvörðun þeirra skal taka tillit til félagslegra aðstæðna, samgangna, staðháttar og hefðar.

Við skipulagningu í þéttbýli skal taka mið af líklegri skipan sókna og staðsetningu kirkna og höfð í því efni samráð við sóknarprest, sóknarnefndir og prófast.

4. gr.

Aðalsafnaðarfundur eða aðalsafnaðarfundir, ef mál varðar fleiri sóknir en eina, gera tillögur til héraðsfunda um skiptingu kirkjusóknar, sameiningu sókna og um sóknarmörk svo og um niðurlagningu kirkju eða tilfærslu. Héraðsfundur (safnaðarráð) getur einnig átt frumkvæði að tillögum í þessu efni, einkum er 1. málsg. 3. gr. á við, en mál skal þá leggja fyrir aðalsafnaðarfund (aðalsafnaðarfundi) til samþykktar.

Ákvarðanir samkvæmt 1. málsg. taka gildi, ef aðalsafnaðarfundur samþykkir þær eða meiri hluti aðalsafnaðarfunda, ef því er að skipta, svo og héraðsfundur. Nú ná tillögur um þessi efni eigi samþykki allra þeirra aðilja, sem greindir voru, og sker kirkjumálaráðherra þá úr, að fengnum tillögum biskups.

Þegar ný sókn er löglega stofnuð, er presti þess prestakalls, sem hin nýja sókn tekur yfir, skylt að annast þar kirkjulega þjónustu.

Nú er hin nýja sókn hluti af tveimur prestaköllum, og ákveður þá kirkjumálaráðherra, að fengnum tillögum biskups, hvor hinna tveggja presta á að þjóna sókninni. Sama er, ef sókn er hluti úr fleiri en tveimur prestaköllum.

5. gr.

Nú er kirkjusókn skipt og tekin upp ný sókn eða sóknarmörk færð til, og skal þá miða fjárskipti sóknanna við hlutfallslegan fjölda þeirra sóknarmanna, sem breytingin tekur til. Ef aðilja greinir á um fjárskiptin, geta viðkomandi sóknarnefndir krafist þess, að kirkjumálaráðherra skipi tvo menn í nefnd með prófasti, er útkljái ágreiningsefnið til fullnaðar. Prófastur er formaður nefndarinnar. Nefndin veitir aðiljum færi á að skýra mál sitt, og kannar hún málefni eftir föngum. Hún kveður að svo búnu á um fjárskiptin, þ. á m. um greiðslukjör.

6. gr.

Nú er sókn aflögð með því að hún sameinast annarri sókn eða sóknnum, og skulu eignir hennar þá renna til þeirrar sóknar eða þeirra sókna, sem sóknarmenn hinnar aflögðu sóknar hverfa til, og skiptast á milli þeirra í réttu hlutfalli við fjölda sóknarmanna, er hverri sókn bætist.

Þegar sókn er aflögð vegna þess að hún eyðist af fólki, skal prófastur varðveita eignir hennar, en lausafé skal þá ávaxtað í Hinum almenna kirkjusjóði með bestu fánlegu kjörum. Nú er aflögð sókn endurreist og veitt sóknarréttindi á ný með samþykki héraðsfundar, og á sú sókn þá rétt til framangreindra eigna.

Þegar sókn er aflögð samkvæmt ákvæðum 1. og 2. málsg., getur biskup, að fengnum tillögum aðalsafnaðarfundar og héraðsfundar, þá mælt svo fyrir, að sóknarkirkjan verði greftrunarkirkja.

III. KAFLI

Um sóknarmenn og rétt þeirra til kirkjulegrar þjónustu.

a. Sóknarmenn.

7. gr.

Sóknarmenn eru allir þeir, sem lögheimili eiga í sókn, miðað við 1. desember næstliðinn, hafa hlotið skírni og eru skráðir í þjóðkirkjunni. Um skráningu óskírðra í þjóðkirkjunni fer að öðru leyti eftir ákvörðun laga um trúfélög nr. 18/1975.

b. Réttur sóknarmanna á kirkjulegri þjónustu o. fl.

8. gr.

Sóknarmenn eiga rétt á kirkjulegri þjónustu í sókn sinni og þátttöku í almennu safnaðarstarfi. Þeir sóknarmenn, sem ekki geta notið kirkjulegrar þjónustu í sókn sinni, svo sem vegna vistunar á stofnunum utan sóknar eða vegna dvalar utan sóknar ella, t. d. vegna sjúkleika eða af atvinnuástæðum, eiga rétt á slíkri þjónustu í þeirri sókn, sem þeir búa í eða dveljast.

9. gr.

Sóknarmenn eiga rétt á guðsþjónustum í sóknum sínum, er skal að jafnaði miða við eftirfarandi tilhögun:

A. Ef sóknarmenn eru 600 hið fæsta skal almenn guðsþjónusta haldin hvern helgan dag. Ef tveir prestar þjóna sömu sókn, skulu a. m. k. vera tvær guðsþjónustur hvern helgan dag.

B. Í sókn með 300 til 600 sóknarmönnum skal vera almenn guðsþjónusta annan hvern helgan dag.

C. Í sókn með 100 til 300 sóknarmönnum skal vera almenn guðsþjónusta fjórða hvern helgan dag.

D. Í sókn með færri en 100 sóknarmönnum skal vera almenn guðsþjónusta áttunda hvern helgan dag.

Prófastur endurskoðar þjónusturétt vegna fjölgunar eða fækkunar sóknarmanna eigi sjaldnar en fimmta hvert ár og kveður á um hann, að fengnum tillögum sóknarnefnda.

10. gr.

Sóknarmenn njóta kosningarréttar og kjörgengis á safnaðarfundum og í öðrum opinberum kosningum innan þjóðkirkju, þegar þeir eru fullra 16 ára.

Sóknarmönnum er skylt að hlíta þeim skyldum, sem á þá eru lagðar með lögum og lögmætum samþykktum safnaðarfunda og ákvörðunum kirkjustjórnar, sem stoð eiga í lögum.

IV. KAFLI

Um safnaðarfundi.

11. gr.

Aðalsafnaðarfundur skal halda ár hvert. Þar skulu rædd málefni sóknarinnar, þar á meðal þau mál, sem lögmælt er, að undir hann beri, svo og þau mál, sem héraðsfundur, sóknarprestur, prófastur, biskup eða kirkjumálaráðherra skýtur þangað. Aðalsafnaðarfundur er vettvangur starfsskila og reikningsskila af hendi sóknarnefndar og einstakra nefnda innan sóknarinnar.

Aðalsafnaðarfundur fer með æðsta ákvörðunarvald innan sóknarinnar í málum þeim, sem undir fundinn heyra samkvæmt lögum eða lögmætum ákvörðunum.

Aðra safnaðarfundi skal halda, ef meiri hluti sóknarnefndar óskar þess eða einn fjórði hluti sóknarmanna, sem atkvæðisrétt eiga á safnaðarfundum, sbr. 10. gr. 1. málsg.

12. gr.

Sóknarnefnd boðar safnaðarfundi með þriggja daga fyrirvara hið skemmsta á sama hátt og tíðkanlegt er um messuboð í sókninni.

Fundarefni skal kynnt í fundarboði.

Fundur er ályktunarfær, ef rétt er til hans boðað. Afl atkvæða ræður úrslitum mála á safnaðarfundum.

V. KAFLI

Um sóknarnefndir, skipun, störf og starfshætti.

a. Sóknarnefndir, skipun og verkaskipting. Endurskoðendur.

13. gr.

Í hverri kirkjusókn er sóknarnefnd, sem annast framkvæmdir á vegum sóknarmanna og styður kirkjulegt starf í sókninni ásamt sóknarpresti eða sóknarprestum og starfsmönnum sóknarinnar.

14. gr.

Sóknarnefndarmenn eru þrír í sóknum, þar sem sóknarmenn eru færri en 300, en ella fimm, þó svo að þegar sóknarmenn eru 1000 hið fæsta mega sóknarnefndarmenn vera sjö, og níu, ef sóknarmenn eru 4000 eða fleiri, allt miðað við 1. desember næstliðinn. Fjölga skal sóknarnefndarmönnum, ef því er að skipta, á næsta aðalsafnaðarfundi, þegar kjör sóknarnefndarmanna á fram að fara, eftir að þeir verða 1000 eða 4000 hið fæsta. Nú fækkar sóknarmönnum niður fyrir greind mörk, og ákveður aðalsafnaðarfundur þá, hvort fækka skuli sóknarnefndarmönnum.

Kjósa skal a. m. k. jafnmarga varamenn og aðalmenn eru, og taka þeir sæti í forföllum aðalmanna eftir þeirri röð, sem þeir voru kosnir í.

Heimilt skal sóknarnefnd að kveðja varamenn sér til liðsinnis, þegar hún telur ástæðu til.

15. gr.

Sóknarnefnd skal kosin til fjögurra ára í senn, sbr. þó 3. málsg. r.

Á fyrsta aðalsafnaðarfundi, sem haldinn er eftir gildistöku laga þessara, skal kjósa sóknarnefndir samkvæmt þeim í öllum kirkjusóknum landsins, og fellur umboð sóknarnefndar niður, þegar ný sóknarnefnd hefir verið kosin samkvæmt þessu.

Að tveimur árum liðnum frá kosningunni skal nokkur hluti kjörinna aðalmanna og varamanna ganga úr nefndinni, þ. e. einn af þremur, tveir af fimm, þrír af sjö og fjórir af níu, og ræður hlutkesti, nema samkomulag sé um þetta innan nefndarinnar. Kjörtímabili hins hluta nefndarinnar lýkur eftir fjögur ár frá frumkosningu. Skal þessi kjörtilhögun síðan gilda til frambúðar að breyttu breytanda.

Nú andast sóknarnefndarmaður, flytur úr sókninni eða hverfur úr sóknarnefnd af öðrum ástæðum. Skal þá kjósa aðalmann í hans stað á næsta aðalsafnaðarfundi fyrir þann hluta kjörtímabilsins, sem þá er eftir að því er þann mann varðar. Varamaður hans gegnir starfi uns sú kosning fer fram.

16. gr.

Sóknarmönnum er skylt að taka við kjöri í sóknarnefnd. Sóknarmenn, sem hafa náð sextugsaldri, geta þó skorast undan kosningu. Sá, sem átt hefir sæti í sóknarnefnd, getur vikist undan endurkosningu um jafnlangan tíma og hann gegndi þar störfum.

Aðalsafnaðarfundi er heimilt að kveða svo á, að hver sóknarnefndarmaður hafi ákveðið verksvið í safnaðarstarfinu. Skal það þá kynnt á aðalsafnaðarfundi, áður en kosning fer fram.

Sóknarnefnd skiptir að öðru leyti með sér verkum formanns, gjaldkera og ritara þegar eftir að kjör í sóknarnefnd hefir farið fram. Skipa þeir framkvæmdanefnd, þegar sóknarnefndarmenn eru fleiri en fimm.

Sóknarnefnd getur skipað nefndir úr sínum hópi eða utan hans til að fjalla um einstök málefni, þ. á m. um byggingarframkvæmdir.

Aðalsafnaðarfundur kýs tvo menn og aðra tvo til vara til fjögurra ára í senn til að endurskoða reikninga sóknarinnar og kirkjubyggingareikninga, ef því er að skipta.

b. Starfshættir og verkefni sóknarnefnda.

17. gr.

Formaður boðar fundi í sóknarnefnd og stýrir þeim. Fundur er ályktunarfær, ef meiri hluti nefndarmanna sækir fundinn. Sóknarprestur skal að jafnaði sitja sóknarnefndarfundí. Enn fremur organisti, meðhjálpari, hringjari, kirkjuvörður og formenn kirkjulegra félaga, sem tengjast sókninni, ef málefni þessara aðilja eru sérstaklega til umræðu þar.

18. gr.

Sóknarnefnd vinnur að þeim verkefnum, sem henni eru ætluð í lögum og stjórnvaldsreglum eða fengin henni með samþykktum safnaðarfunda, svo og að málum, sem héraðsfundur, sóknarprestur, prófastur eða biskup vísar til hennar.

19. gr.

Sóknarnefnd er í fyrirsvari fyrir sóknina gagnvart stjórnvöldum og einstökum mönnum og stofnunum. Hún hefir umsjón með kirkju safnaðarins svo og safnaðarheimili og ræður því, ásamt sóknarpresti, hvernig afnotum af þeim skuli háttað.

Sóknarnefnd skal gæta að réttindum kirkju og gera prófasti viðvart, ef út af bregður.

20. gr.

Sóknarnefnd sér um, að viðunandi húsnæði og búnaður sé til guðspjónustuhalds og annars safnaðarstarfs í sókninni. Skal hún ásamt sóknarpresti hafa forystu um kirkjubyggingu, endurbyggingu kirkju eða stækkun kirkju og byggingu safnaðarheimilis, eftir því sem aðalsafnaðarfundur mælir fyrir um.

Sóknarnefnd sér um, að kirkju sé vel við haldið og búnaði hennar, og skal leitast við að fegra og prýða kirkju og umhverfi hennar eftir því sem kostur er. Á þetta einnig við um safnaðarheimili.

Sóknarnefnd annast vörslu og ávöxtun á lausafé kirkjunnar (safnaðarheimilis) og ber ábyrgð á fjárreiðum sóknarinnar og skal reikningsfærsla öll vera skipuleg og glögg. Sóknarnefnd leggur fram á aðalsafnaðarfundí endurskoðaða reikninga sóknarinnar fyrir umliðið ár. Að fenginni samþykkt þeirra skulu reikningarnir sendir áritaðir af sóknarnefnd til prófasts eigi síðar en 1. júní ár hvert, nema prófastur veiti rýmri frest. Nú gerir prófastur athugasemdir við reikning, sem sóknarnefnd getur eigi fallist á, og er henni þá kostur að láta fylgja skýringar sínar og andsvör til héraðsfundar, er úrskurðar reikninginn, sbr. 32. gr.

21. gr.

Sóknarnefnd er sóknarpresti og starfsfólki sóknarinnar til stuðnings í hvívetna og stuðlar að eflingu kristinnar trúar og siðgæðis meðal sóknarmanna.

Um afskipti sóknarnefndar af álagningu kirkjugjalda og innheimtu þeirra er mælt í lögum.

Um ráðningu starfsmanna sókna eru ákvæði í 25. gr.

Um störf sóknarnefndar í sambandi við veitingu prestsembætta fer svo sem fyrir er mælt í lögum.

c. Safnaðarfulltrúar.

22. gr.

Sóknarnefnd kýs úr sínum hópi safnaðarfulltrúa og annan til vara til setu á héraðsfundi. Þá skal kjósa til fjögurra ára í senn. Umboð núverandi safnaðarfulltrúa fellur niður, er nýkjörin sóknarnefnd, sbr. 15. gr. 2. málsg., hefir kosið safnaðarfulltrúa samkvæmt lögum þessum.

Sóknarnefnd sendir prófasti starfsskýrslu sóknarinnar eigi síðar en þremur vikum áður en héraðsfundur er haldinn. Safnaðarfulltrúi gerir grein fyrir störfum og samþykktum héraðsfundar á næsta safnaðarfundi eftir að héraðsfundur var haldinn.

d. Bókhald og erindisbréf.

23. gr.

Sóknarnefnd heldur þessar bækur:

1. Gerðabók og skulu þar bókaðar fundargerðir sóknarnefnda og safnaðarfunda. Ef byggingarnefnd kirkju er skipuð, skal hún halda sérstaka gerðabók.
2. Bréfabók, þar sem varðveitt skulu bréf til sóknarnefndar og afrit af bréfum, er hún ritar.
3. Sjóðsbók, þar sem bókfærð eru öll útgjöld sóknarinnar og tekjur, gjafir, áheiti og annað, er fjármál varðar, og vísað til fylgiskjala.
4. Kirkjubók og skal í hana rita allar kirkjuathafnir og greina í meginráttum frá öðrum safnaðarstörfum.
5. Kirkjuskrá um sóknarkirkju, byggingarsögu hennar, viðhald kirkju og réttindi hennar o. fl.

Bækur samkvæmt 1.–3. tölulið lögildir prófastur, en sóknin kostar andvirði þeirra. Bækur samkvæmt 4. og 5. tölulið lögildir biskup og leggur sókninni til.

24. gr.

Biskup Íslands setur sóknarnefndum almennt erindisbréf, að fenginni umsögn prófasts-fundar og kirkjuráðs.

VI. KAFLI

Um starfsmenn kirkjusókna.

25. gr.

Sóknarnefnd ræður organista, meðhjálpara, hringjara, umsjónarmann kirkju (kirkju-vörð) og aðra slíka starfsmenn og semur um kaup þeirra, kjör og ráðningartíma. Rétt er sóknarnefnd að ráða starfsmenn til að annast ákveðin safnaðarstörf, enda hafi safnaðarfundur heimilað það. Um kaup og kjör og ráðningartíma fer sem í 1. málsg. greinir.

Biskup Íslands staðfestir erindisbréf sóknarnefndar fyrir þessa starfsmenn.

Starfsmenn sókna, sem ráðnir eru í hálf starf hið minnsta, eiga rétt á setu á héraðsfundi með málfrelsi og tillögurétt, sbr. 31. gr.

26. gr.

Stofna skal til námskeiða fyrir sóknarnefndarmenn, safnaðarfulltrúa og aðra starfsmenn sókna, eftir því sem fé er veitt til þess, og skal þar fjallað um almenn safnaðarstörf eða sérstaka þætti þeirra. Námskeiðin skulu haldin á vegum prófastsdæmis, biskupsdæmis eða kirkjulegra samtaka. Skulu sóknarnefndir sjá um að þátttakendur fái greiddan dvalar- og ferðakostnað.

27. gr.

Aðalsafnaðarfundur getur kveðið svo á, að mynda skuli starfsmannanefnd innan sóknar. Þar eiga sæti sóknarprestur (sóknarprestur), sóknarnefnd, formenn safnaðarfélaga og kirkjukórs og starfsmenn sóknarinnar, sem ráðnir eru í hálf starf hið minnsta. Starfsmannanefnd fjallar um störf og starfsháttu starfsmanna sóknarinnar, starfsskilyrði þeirra og það, sem til umbóta horfir og samræmingar í þeim efnum. Formaður sóknarnefndar boðar fundi starfsmannanefndar, er haldnir skulu a. m. k. einu sinni á ári, en skylt er að boða til fundar, ef þrír þeirra, sem sæti eiga í nefndinni, æskja þess. Starfsmannanefnd heldur sérstaka gerðabók. Samþykktir hennar eru ekki bindandi, nema safnaðarfundur staðfesti þær.

28. gr.

Nú kemur upp ágreiningur varðandi störf starfsmanna innan sóknar og verður eigi leystur þar á vettvangi. Er þá rétt að vísa málinu til prófests, sem leitar lausnar í samráði við sóknarprest. Ef eigi tekst að leysa málið, skal ágreiningnum vísað til héraðsfundar til úrskurðar, en aðiljar geta skotið þeim úrskurði til biskups til fullnaðarúrlausnar.

VII. KAFLI

Um héraðsfundi og héraðsnefndir.

a. Um héraðsfundi.

29. gr.

Héraðsfundi skal halda í prófastsdæmi eigi síðar en 31. október ár hvert, en til aukahéraðsfunda skal stofna samkvæmt því, sem segir í 33. gr.

Héraðsfundur er vettvangur prófastsdæmis til umræðna um sameiginleg málefni þjóðkirkjunnar í prófastsdæminu. Þar skulu rædd þau málefni, sem lög leggja til héraðsfunda eða stjórnvöld kirkjumála vísa þangað til umfjöllunar, umsagnar eða úrlausnar eða safnaðarfundir, sóknarnefndir, sóknarprestar og starfsmenn sókna óska, að þar séu rædd.

30. gr.

Prófastur boðar héraðsfund skriflega með hálfis mánaðar fyrirvara og skal fundarboð, er greini fundarefni, sent öllum þeim, sem rétt eiga til setu á héraðsfundi, sbr. 31. gr.

Fundur er ályktunarfær, ef rétt er til hans boðað. Afl atkvæða ræður úrslitum mála á héraðsfundi.

Mál, sem eigi eru greind í fundarboði, verða eigi tekin til umræðu, nema tveir þriðju hlutar atkvæðisbærra fundarmanna samþykki.

31. gr.

Atkvæðisrétt á héraðsfundi eiga þjónandi prestar prófastsdæmis og safnaðarfulltrúar. Á héraðsfundi Reykjavíkurprófastsdæmis skulu safnaðarráðsfulltrúar hafa atkvæðisrétt.

Sóknarnefndarmenn og aðrir þeir, sem sæti eiga í starfsmannanefnd sóknar, sbr. 27. gr., eiga rétt á fundarsetu og hafa þar málfrelsi og tillögurétt.

32. gr.

Prófastur leggur fram á héraðsfundi endurskoðaða reikninga kirkna í héraðinu fyrir næstliðið reikningsár til umræðu og úrskurðar. Á héraðsfundi skal enn fremur gerð grein fyrir starfsemi og fjárreiðum héraðssjóðs á umliðnu starfsári, ef slíkum sjóði er til að dreifa, og fjárreiðum prófastsdæmis.

33. gr.

Prófastur boðar aukahéraðsfund, ef þurfa þykir. Skylt er að boða slíkan fund, ef ¼ hluti atkvæðisbærra fundarmanna óskar þess. Um fundarboðun fer samkvæmt 30. gr.

34. gr.

Hver sá, sem rétt á til setu á héraðsfundi, getur óskað að bera þar upp tillögur sínar um kirkjuleg málefni, sem heyra undir starfssvið héraðsfunda. Hann skal mælast til þess við héraðsnefnd, að málefni þessi verði rædd þar og greind í fundarboði.

35. gr.

Þeir fundarmenn á héraðsfundi, sem verða í minni hluta við einstakar samþykktir fundarins, geta óskað þess, að sérálit þeirra fylgi ályktunum fundarins til biskups, ef um er að ræða málefni, sem til úrskurðar hans eða kirkjumálaráðherra kemur.

b. Um héraðsnefnd.

36. gr.

Héraðsnefnd prófastsdæmis skal starfa milli héraðsfunda og er hún framkvæmdanefnd héraðsfunda. Prófastur er formaður héraðsnefndar, en héraðsfundur kýs aðra nefndarmenn, einn safnaðarfulltrúa og einn prest, til fjögurra ára í senn og varamenn þeirra með sama hætti.

Héraðsfundur kýs tvo endurskoðendur reikninga héraðssjóðs og tvo til vara til fjögurra ára í senn.

Héraðsnefnd fylgir eftir samþykktum héraðsfunda og sendir þær biskupi og öðrum, sem eiga hlut að máli. Hún er í fyrirsvari fyrir prófastsdæmið gagnvart stjórnvöldum og einstökum mönnum og stofnunum að því er varðar sameiginleg málefni prófastsdæmisins. Héraðsnefnd fer með stjórn héraðssjóðs og gerir tillögur um kirkjulega starfsemi á vegum prófastsdæmisins. Er henni heimilt með samþykki héraðsfundar að ráða starfsmenn til að gegna einstökum verkefnum. Héraðsnefnd undirbýr héraðsfundi.

Prófastur kveður héraðsnefnd saman til fundar svo oft sem þörf krefur. Nefndarmenn fá greidda reikninga fyrir útlagðan kostnað úr héraðssjóði.

VIII. KAFLI

Stjórnvaldsreglur, gildistaka og brottfallin lög.

37. gr.

Kirkjumálaráðherra getur með reglugerð kveðið nánar á um einstök atriði, er varða framkvæmd laga þessara, að fengnum tillögum biskups og kirkjuráðs.

38. gr.

Lög þessi taka þegar gildi, og skulu kosningar safnaðarfulltrúa og kosningar í sóknarnefndir og héraðsnefndir prófastsdæma fara fram jafnskjótt og föng eru á, en umboð núverandi sóknarnefndarmanna og safnaðarfulltrúa fellur niður, þegar slík kosning hefir farið fram, sbr. 15. og 22. gr.

Við gildistöku laganna falla úr gildi 4. gr. tilskipunar um tilhlýðilegt helgihald sabbatsins og annarra helgra daga á Íslandi, lög nr. 36 16. nóvember 1907 um skipun sóknarnefnda og héraðsnefnda og lög nr. 71/1941 og nr. 39/1961 um breytingu á þeim lögum, og enn fremur 11.—13. gr. laga nr. 35/1970, um skipun prestakalla og prófastsdæma og um Kristnisjóð. Enn fremur önnur þau ákvæði laga, er eigi fá samrýmst ákvæðum laga þessara.

Þrátt fyrir ákvæði 3. gr. haldast ákvæði lokamálsgreinar 1. gr. laga nr. 35/1970, þó svo, að í stað tölunnar 5000 kemur töluorðið 4000.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarp þetta hefur kirkjulaganefnd að meginstofni til samið. Í henni áttu upphaflega sæti dr. Sigurbjörn Einarsson biskup og síðar eftirmaður hans, Pétur Sigurgeirsson, og enn fremur dr. Ármann Snævarr hæstaréttardómari og Baldur Möller, ráðuneytisstjóri í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu. Frumvarp kirkjulaganefndar var að tilhlutan kirkjuráðs lagt fyrir kirkjuþing í nóvember 1982 til umfjöllunar.

Kirkjuþing gerði smávægilegar breytingar á frumvarpinu og hafa þær verið felldar inn í frumvarpið eins og það liggur nú fyrir.

Frumvarpið var lagt fyrir Alþingi skömmu fyrir þinglok vorið 1983 og fékk ekki umfjöllun.

Með frumvarpinu fylgdi frá kirkjulaganefnd eftirfarandi greinargerð. Á henni hafa verið gerðar smávægilegar breytingar til samræmis við þær breytingar, sem kirkjuþing gerði á frumvarpinu.

Greinargerð.

I.

Allt fram á síðara hluta 19. aldar kvað lítið eða nánast ekkert að afskiptum þjóðkirkjumannanna annarra en kennimanna af málefnum þjóðkirkjunnar. Kirkjan var miðstýrð. Á síðustu áratugum 19. aldar hefst hér merkileg og öflug hreyfing, er stefndi að aukinni hluttöku safnaðarmanna í stjórnun kirkjumála og að frjálsræði í trúarefnum. Frumvörp mörg og athyglisverð voru lögð fyrir Alþingi, flest þeirra samin af kirkjumálanefnd þeirri, sem skipuð var á 8. áratug þeirrar aldar. Mörg frumvörpin urðu að lögum, og ollu þau straumhvörfum í þessum efnum. Af þeim og öðrum lögum, sem lögleidd voru um þessar mundir, má nefna lög nr. 5/1880 um stjórn safnaðarmála og skipun sóknarnefnda og héraðsnefnda (viðaukalög 12/5 1882, 22/5 1900 og breytingarlög 16/9 1898), lög 27/2 1880 um skipun prestakalla, fyrstu lögin, er mæltu fyrir um afskipti leikmanna af veitingu prestsembætta, þótt með öðru móti væri en síðar, lög 9/1882 um leysing sóknarbands, lög 12/5 1882 um kosningarrétt kvenna m. a. á safnaðarfundum, þ. e. ekkna og „ógiftra kvenna, sem standa fyrir búi eða á einhvern hátt eiga með sig sjálfar“, lög 1/1886 um hluttöku safnaða í veitingu brauða og lög 4/1886 um utanþjóðkirkjumenn. Þetta var hinn mesti fjörkippur, er kirkjulöggjöf tók. Á næstu árum við þetta tímabil varð einnig talsverð gróska í kirkjulöggjöf. Má nefna í því sambandi lög 36/1907 um skipun sóknarnefnda og héraðsnefnda, lög 28/1907 og síðar lög 32/1915 um veitingu prestakalla, svo og lög 38/1909 um vígslubiskupa og lög 21/1921 um biskupskosningu, en þessi síðastnefndu lög tvenn mæltu fyrir um kosningu til embætta án þess að vísu að veita leikum mönnum rétt til hluttöku í kjöri. Þýr enn að þeirri miklu skörpu í setningu kirkjulaga, sem hér var vikið að, því að ýmis þessara laga eru enn í gildi, lítið breytt.

Hin lýðræðislega uppbygging innan þjóðkirkjunnar markast bæði af hluttöku sóknarmanna í stjórnun kirkjusóknar á vettvangi safnaðarfundu og með kjöri sóknarnefnda og með þátttöku leikmannafulltrúa á héraðsfundum, að því er varðar málefni prófastsdæmis. Síðar hefir svo komið til seta leikmanna í kirkjuráði (1931) og á kirkjuþingi (1957), sem fjalla um miðlæg stjórnunarmál þjóðkirkjunnar. Þá má benda á prestskosningar og hluttöku þjóðkirkjumanna í þeim, en fyrsti vísir að afskiptum sóknarmanna af þeim stafar frá 1880 (bundið við sóknarnefndir), sbr. síðar lög frá 1886, 1907 og nú lög nr. 32/1915. Á Alþingi 1980 var samþykkt frv. til laga um biskupskosningar, sbr. lög 96/1980, sem felur í sér, að leikmenn fái með vissum hætti kosningarrétt við biskupskjör.

Um lýðræði í málefnum þjóðkirkju ber auk þessa að benda á ákvæði 79. gr. 2. málsg. stjórnarskrár, sem mælir fyrir um þjóðaratkvæði, ef Alþingi hefir samþykkt frv. til laga um breytingu á kirkjusköpun ríkisins, svo sem hún er greind í 62. gr. stjórnarskrár.

II.

Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, fjallar um kirkjusóknir, safnaðarfundir, sóknarnefndir og héraðsfundi o. fl.

Rétt hefir þótt að hefja frv. á ákvæði um umdæmaskiptingu landsins innan þjóðkirkjunnar. Er þar leitast við að draga upp heildarmynd. Er hún fólgin í samtaki úr ýmsum lögum og áréttingu á þeim og tilvísun til einstakra ákvæða. Að öðru leyti fjallar frv. um kirkjusóknir, stjórnunarmálefni og félagsmálefni þeirra og þ. á m. lýðræði innan þeirra, svo og um samstarf sóknanna á héraðsfundum prófastsdæma, sem mjög tengjast þessu máli.

Athyglisvert er, að eigi eru fyrirmæli í kirkjulögum um samstarf sókna innan tiltekins prestakalls undir forystu sóknarprests, sem er edlilegur tengiliður milli þeirra. Er vissulega ekkert því til fyrirstöðu, að slíku samstarfi verði við komið, og tíðkast að nokkru marki.

Kirkjusóknin er grunneining í umdæmisskiptingu þjóðkirkjunnar. Hún er smæsta einingin þar og jafnframt á ýmsan veg virkasta aflið í kirkjulegu starfi eða umgerð um það – sá þátturinn, sem snýr gagnert að einstökum þjóðkirkjumanni og mestu skiptir um rétt hans til kirkjulegrar þjónustu og færi hans á þátttöku í kirkjustarfinu. Á vettvangi kirkjusóknar afmarkast fyrst og fremst staða þjóðkirkjumanns innan kirkju sinnar.

Hér á landi hefir um langan aldur hagað svo til, að oftast eru fleiri en ein sókn í prestakalli. Hins gætir þó einnig í þéttbýli, að prestur þjóni aðeins einni sókn, og til er, að tveir prestar þjóni einni og sömu sókninni. Margar kirkjusóknir hér á landi eru vissulega mannfáar og verður torvelt fyrir sóknarmenn að standa undir kostnaði við kirkjuþjónustu. Í frv. til laga um sóknarkirkjur o. fl. er brotið upp á þeirri tillögu, að kirkjusóknir geti sameinast um kirkju. Í þessu frv. er gert ráð fyrir þeim úrkosti, að sóknir geti sameinast. Í báðum tilvikum eru það hin breyttu félagslegu viðhorf, með stórbættum samgöngum o. fl., sem um margt hafa raskað forsendum fyrir sóknarskiptingunni. Hins vegar verður hér að fara að með allri gát, því að kirkjusóknin sem slík gegnir veigamiklu hlutverki til samstarfs og samstöðu sóknarmanna, og er varhugavert að skipa málum svo, að í berhöggi gangi við vilja þorra sóknarmanna í þessu efni.

Reynslan leiðir á hinn veg í ljós, að mjög fjölmennar kirkjusóknir ala af sér ýmiss konar vandkvæði í kirkjustarfi. Er þá m. a. hætt við, að tengsl sóknarmanna og sóknarprests verði ópersónuleg og þjónusta prests ófullnægjandi. Er edlilegt, að svigrúm sé veitt til að mynda nýjar sóknir, þegar mannfjöldi hefir náð tilteknu marki, svo sem gert er ráð fyrir í þessu frv. sbr. 3. gr., sjá til samanburðar lok 1. gr. og 3. gr. laga nr. 35/1970.

Í sambandi við kirkjusóknir og tilhögun þeirra leitar á sú spurning, hvort prestaköll í núverandi mynd séu til frambúðar. Hafa komið fram hugmyndir um að hverfa frá þeim, halda sókninni sem grundvallareiningu og efla prófastsdæmið að sínu leyti. Mætti hugsa sér að mynda starfsstöðvar presta í hverju prófastsdæmi og verði þá þörfum sóknanna fullnægt með skipulögðu starfi slíkra stöðva, þó svo að hver einstök sókn eigi aðgang að tilteknum presti til almennrar kirkjuþjónustu. Þetta er mál, sem þarfnast mikillar athugunar, en hugmyndin er athyglisverð. Auðsætt er, að langur aðdragandi yrði að því að koma á slíkri skipan, þótt horfið yrði að því ráði að keppa að henni sem stefnumiði. Úrlausn þess máls þarf ekki að hafa áhrif á frumvarp það, sem hér hefir verið tekið saman, og verður það því eigi rætt frekar, en tekið skal fram, að ákvæði frv. þessa um héraðsnefnd og ákvæði frv. til laga um sóknargjöld að því er varðar héraðssjóði ættu að stuðla að slíkri þróun.

Frumvarp þetta er samið m. a. með hliðsjón af tillögum starfsháttanefndar þjóðkirkjunnar.

III.

Við samningu frv. þessa voru tekin til endurskoðunar lög nr. 36/1907 um sóknarnefndir og héraðsnefndir, svo og ákvæði, er varða sóknir og sóknarskipun í öðrum lögum, einkum 11. – 13. gr. laga nr. 35/1970. Skal nú reifað stuttlega helsta efni frv.

III. 1. Þess er fyrr getið, að rétt þótti að hefja frv., sbr. 1. gr., á heildarákvæði um umdæmaskiptingu þjóðkirkjunnar.

III. 2. Ákvæðin um kirkjusóknir eru talsvert dreifð í kirkjulöggjöfinni, og er leitast við í II. kafla frv. að setja þau fram í samfelldu máli. Er þar m. a. veitt skýrgreining á hugtakinu kirkjusókn. Safnað er saman í eitt ákvæðum um sóknir, stærð sókna og sóknarmörk, breyting á sóknarmörkum og sameiningu sókna og niðurlagningu þeirra.

III. 3. Í III. kafla eru ýmis nýmæli varðandi það, hverjir séu sóknarmenn og hver sé

réttur þeirra og hverjum skyldum þeir skuli hlíta. Er hér að nokkru leyti um lögfestingu að ræða á tíðkanlegri framkvæmd mála, en einnig öðrum þræði nýmæli að stofni til.

III. 4. Í IV. kafla eru ákvæði um safnaðarfundi, og er leitast við að ganga tryggilegar frá boðun þeirra og dagskrá en nú er, a. m. k. miðað við skráð lög. Reynt er og að afmarka frekar en nú er, hvert sé viðfangsefni funda þessara. Þar er þó ekki um tæmandi ákvæði að ræða, sbr. þegar ýmis ákvæði V. kafla, svo og annarra kirkjulaga.

III. 5. Í V. kafla eru fyrirmæli um sóknarnefndir, skipun, störf og starfshætti. Þar eru ýmis nýmæli, sem lýst verður í athugasemdum við V. kafla eða einstakar greinar þar. Geta má þess, að ný ákvæði eru um tölu sóknarnefndarmanna og verður hún nokkru hærri í þéttbýli en verið hefir. Ber þar þó að hafa aðgát, því að varhugavert er að hafa slíkar nefndir úr hófi fjölmennar. Mælt er fyrir um kosningu sóknarnefnda á aðalsafnaðarfundi, kjörtímabil, varamenn, svo og kosningu endurskoðenda kirkjureikninga og reikninga vegna kirkjubyggingar, en það er nýmæli. Um stöðu nefndarinnar og verkefni eru ákvæðin nokkru rækilegri en nú er, svo og um ályktunarfæri nefndarinnar. Þá er mælt fyrir um fundarsókn prests svo og um fundarsókn starfsmanna sóknar, þegar fjallað er um málefni þeirra sérstaklega, og er það sumpart nýmæli. Í 22. gr. frv. er lagt til í samræmi við ályktanir kirkjubings, að safnaðarfulltrúi, sem á sæti á héraðsfundum prófastsdæmis, sé kosinn af sóknarnefnd, en eigi á aðalsafnaðarfundi, svo sem nú er, sbr. 16. gr. laga nr. 36/1907, og er sóknarnefnd bundin við að kjósa fulltrúann úr sínum hópi. Þá er kjörtímabil safnaðarfulltrúa stýtt úr 6 árum í 4 ár. Sú breyting felst einnig í 22. gr. frv., að sóknarnefndarmenn eiga almennt rétt til setu á héraðsfundum með málfrelsi og tillögurétti, en atkvæðisrétt hefir aðeins hinn kjörni safnaðarfulltrúi (varasafnaðarfulltrúi). Einnig er það nýmæli, að biskup skuli setja sóknarnefndarmönnum almennt erindisbréf, sbr. 24. gr. frv.

III. 6. Í VI. kafla frv. er kveðið á um starfsmenn sókna, og geymir sá kafla að verulegu leyti nýmæli. Sum þeirra eru þó lögfesting á venjubundinni framkvæmd.

Ný að stofni til eru ákvæði um námskeið fyrir sóknarnefndarmenn, safnaðarfulltrúa og aðra starfsmenn sókna, sbr. 26. gr. og um starfsmannanefnd innan sókna, sbr. 27. gr. og um það, hversu ráðið verði til lykta ágreiningi, er risið getur varðandi störf starfsmanna, sbr. 28. gr.

III. 7. Í VII. kafla frv. um héraðsfundi eru nokkur nýmæli, þ. á m. um rétt sóknarnefndarmanna til setu á slíkum fundum svo og þeirra, sem sæti eiga í starfsmannanefndum sókna. Þá er í 36. gr. kveðið á um héraðsnefnd, sem er framkvæmdanefnd héraðsfunda, skipuð tveimur prestum og einum leikmanni. Er þetta nýmæli, sem ætlað er það hlutverk að gera héraðsfundina aflmeiri en nú er til aukins samstarfs fyrir prófastsdæmi í heild sinni. Við þetta mál tengist svo tillaga í frv. til laga um sóknargjöld þess efnis, að stofna megi til sérstakra héraðssjóða innan prófastsdæmis með vissum hluta af sóknargjöldum, og hefir héraðsnefnd forsjá sjóðs þessa og sér um úthlutun úr honum.

III. 8. Í VIII. kafla er m. a. fjallað um stjórnvaldsreglur, sem kirkjumálaráðherra setur um framkvæmd laganna.

Athugasemdir við einstaka kafla og greinar frv.

Um I. kafla

Í honum eru ákvæði um umdæmaskiptingu innan þjóðkirkjunnar.

Um 1. gr.

Heppilegt þykir að hefja frv. þetta, sem fjallar um grunneiningu í umdæmaskiptingu þjóðkirkjunnar, á heildarákvæði um slíka skiptingu. Byggist ákvæðið á samtaki einstakra laga um þetta efni.

Um II. kafla

Í þessum kafla eru ákvæði um kirkjusóknir og skipun þeirra, um sóknarmörk, skiptingu kirkjusókna, sameiningu þeirra og um það, hvenær og hversu sókn verði lögð niður.

Um 2. gr.

Í 1. málsg. er veitt skýrgreining á hugtakinu kirkjusókn, sem er samfélag þess fólks innan þjóðkirkju, sem býr innan sóknarmarka. Sóknarmenn mynda söfnuð. Maður telst sóknarmaður í ýmsum samböndum, þótt leyst hafi sóknarband, sbr. lög 9/1882, sem eru nú óraunhæf.

Í 2. málsg. segir, að kirkjusóknin sé sjálfstæð, fjárhagsleg og félagsleg eining. Kirkjusóknin er lögpersóna og á t. d. sem slík sóknarkirkju og eftir atvikum aðrar kirkjueignir. Hún á tilkall til sóknargjalda. Sóknarnefnd er með fulltingi safnaðarfunda í fyrirsvari fyrir sóknina, m. a. í fjárhagslegum eignum. Í dómsmálum er þó eigi ávallt einhlítt, að sóknarnefndin sé ein til málsaðildar. Sóknir hafa samstarf innan prófastsdæmis á vettvangi héraðsfunda. Svo sem fyrr greinir, eru eigi fyrirmæli í kirkjulöggjöf um samstarf sókna, er teljast til sama prestakalls, undir forystu sóknarprests og formanna sóknarnefnda. Er þó eðlilegt, að til samvinnu komi milli slíkra sókna, t. d. í sambandi við kirkjukóra og félagsmál, en reynslan sýnist ekki hafa leitt í ljós þörf á að skipa því máli með lögum.

Í 3. málsg. segir almennt um tilkall sóknarmanna til kirkjulegrar þjónustu og að þeir beri sameiginlega skyldur eftir því sem kveðið er á um í lögum eða lögmætum ákvörðunum. Sóknarmenn njóta lýðréttinda í kirkjusókn, m. a. með þátttöku í safnaðarfundum, þar sem kosin er sóknarnefnd, endurskoðendur og safnaðarfulltrúi og ráðið er til lykta margvíslegum málefnum sóknarinnar.

Um 3. gr.

Hér eru viðmiðunarreglur varðandi mannfjölda í kirkjusókn. Skal lagt til grundvallar, að í kirkjusókn séu ekki fleiri en 4000 sóknarmenn og að jafnaði eigi færri en 100. Í lögum nr. 35/1970, 1. gr. segir, að í Reykjavíkúrprófastsdæmi skuli jafnan vera svo margir prestar, að sem næst 5000 manns komi í hlut hvers að meðaltali. Í 3. gr. sömu laga er svo fyrir mælt, að utan Reykjavíkúrprófastsdæmis skuli „prestar vera svo margir, að sem næst 4000 komi á hvern.“ Ákvæði 3. gr. frv. er sama efnis og síðastgreint ákvæði og á hvarvetna við á landi hér. Nýmæli er, að sóknarmeðmenn skuli að jafnaði eigi vera færri en 100. Þegar sókn er orðin svo fámenn, er ekki heiglum hent að halda uppi almennu safnaðarstarfi. Byggt er þó á því, að farið verði að því með gát að leggja niður kirkjusókn, þegar svona stendur á, og skiptir höfuðmáli hver hugur sóknarmanna sjálfra er til þess máls.

Um 4. gr.

Í 1. og 2. málsg. er fjallað um kirkjusóknir, skiptingu og sameiningu sókna og um breytt sóknarmörk. Eru þau ákvæði að mestu í samræmi við 11. gr. laga nr. 35/1970. Gert er þó ráð fyrir í lok greinarinnar, að kirkjumálaráðherra geti skorið úr máli, að fengnum tillögum biskups, ef tillögur um þessi efni ná ekki samþykki allra þeirra aðilja, sem um málið eiga að fjalla, t. d. svo að héraðsfundur gangi gegn ályktunum meiri hluta safnaðarfunda um skiptingu kirkjusóknar. Þetta myndi þó verða fágætt.

Ákvæði 3. málsg. eru að mestu í samræmi við lokamálsgr. 12. gr. laga nr. 35/1970.

Um 5. gr.

Greinin fjallar um sama efni og 12. gr. 1. og 2. málsg. laga nr. 35/1970 taka til, en er nokkru einfaldari í sniðum og bindur ekki hendur matsmanna í jafnríkum mæli sem 12. gr. Prófastur á að vera formaður matsnefndar, og er það nýmæli.

Um 6. gr.

Hún er sama efnis sem 13. gr. laga nr. 35/1970. Hér er greint á milli tveggja tilvika, að því er varðar niðurlagningu sóknar, þ. e. að sókn sameinist annarri sókn eða hún sé niður lögð vegna þess að hún eyðist af fólki.

Ákvæði 3. málsg. er nýmæli, en samkvæmt henni er biskupi heimilt að mæla svo fyrir, að fengnum tillögum aðalsafnaðarfundar, ef gerlegt er, og héraðsfundar, að sóknarkirkja verði greftrunarkirkja, ef sókn er aflögð samkv. 1. eða 2. málsg. 6. gr. Í frv. til laga um sóknarkirkjur o. fl. er lagt til, að slík kirkja hlíti umsjón biskups og héraðsprófasts og að rekstrar- og viðhaldskostnaður hennar greiðist af eignum og tekjum kirkjugarðs.

Um III. kafla

Í þessum kafla eru ákvæði um sóknarmenn og rétt þeirra til kirkjulegrar þjónustu og raunar um stöðu þeirra, réttindi og skyldur, innan sóknar og þar af leiðandi innan þjóðkirkjunnar.

Um 7. gr.

Í lögum um trúfélög nr. 18/1975 er það afmarkað, hverjir teljist til þjóðkirkjunnar og þá einnig hverjir tengist öðrum söfnuðum eða standi utan trúfélaga. Í þessari grein er hins vegar leitast við að kveða á um það, hvernig tilheyrslu þjóðkirkjumanna er háttað til einstakrar kirkjusóknar. Er það mikilvægt atriði, því að sú tilheyrsla er grundvöllur undir réttindi manna og skyldur, þ. á m. um það, hvar maður á frumrétt til kirkjuþjónustu og hvar hann megi njóta þegnaréttinda sinna sem þjóðkirkjumaður og hvar hann eigi að gjalda sóknargjöld o. fl.

Pau guðfræðilegu og kirkjuréttarlegu viðhorf standa á gömlum merg, að skírn sé forsenda þess, að menn geti talist tilheyra kirkju. Er þetta sjónarmið víða lögbundið, t. d. í dönsku lögunum um safnaðarráð frá 1970. Hér er gert ráð fyrir að lögfesta þá reglu, að skírn sé forsenda fyrir því að menn tilheyri þjóðkirkjunni. Hins vegar eru ekki ákvæði í lögum, er setja foreldrum frest til að skíra börn, og verða börn því í fyrstu talin tilheyra þjóðkirkju, þótt óskírd séu.

Um 8. gr.

Í fyrstu málsg. er því lýst almennt, að sóknarmenn eigi rétt á kirkjulegri þjónustu í sókn sinni og á þátttöku í safnaðarstarfi þar. Er það síðan sundurgreint, í hverju þjónustan sé fólgin, án þess þó að þar sé um tæmandi talningu að ræða. Þá er einnig mælt fyrir um, hvernig farið sé þjónustu utan sóknar, þegar svo hagar til, að maður getur ekki fært sér í nyt þjónustu í sókn sinni vegna fjarvista.

Rétt er að benda á, að í framkvæmd hér á landi ríkir mikið frjálstræði um það, til hvaða prests menn leiti um kirkjulega þjónustu, svo sem skírn, fermingu, hjónavígslu og greftrun. Allt að einu skiptir máli, að við njóti almennra lagaákvæða um þetta efni.

Um 9. gr.

Grein þessi geymir nýmæli, a. m. k. í þeim lagabúningi, sem hér er valinn. Hér er lagt til að festa í lögum, hver réttur sóknarmanna sé til guðsþjónustu, og er fjöldi guðsþjónusta í sókn miðaður við fjölda sóknarmanna. Grein þessi er í samræmi við ályktun kirkjuþings 1978, en vissulega getur orkað tvímælis, hvar mörkin verði sett. Mælt er fyrir um, að héraðsprófastur endurskoði þjónusturétt í hverri einstakri sókn eigi sjaldnar en á 5 ára fresti, að fengnum tillögum sóknarnefnda, og skal þá athuga breytingar á fjölda sóknarmanna.

Tekið skal fram, að hér er kveðið á um lágmarksrétt sóknarmanna á guðsþjónustum, en sóknarpresti er að sjálfsögðu heimilt að messa oftár en ákvæði þessi segja til um.

Um 10. gr.

Hér er kveðið á um kosningarrétt og kjörgengi sóknarmanna á safnaðarfundum og við opinberar kosningar í þjóðkirkju, sbr. einkum prestskosningar. Í 5. gr. laga nr. 36/1907 var

að höfuðstefnu miðað við það, að menn væru fullveðja, þ. e. 25 ára. Þessu var breytt með lögum 60/1917, er fullræðisaldur var ákveðinn 21 ár, og var það áréttað í lögum 95/1947, en samkvæmt þeim urðu menn þó einnig fullveðja við hjúskaparstofnun. Aldurinn var lækkaður með breytingu á lögræðislögum í 20 ár með lögum 75/1967, og er nú 18 ár, sbr. lög 26/1979. Í þessari grein frv. er lagt til, að aldurinn verði 16 ár, en jafnframt er gert ráð fyrir í frv. til laga um sóknargjöld, að menn verði gjaldskyldir 16 ára. Kirkjuþing hefir fyrir sitt leyti lagt til, að þessi aldursbreyting verði gerð, og er þjóðkirkjan fyrst opinberra stofnana til að brjóta upp á því, að kosningaraldur í opinberum kosningum verði 16 ár.

Í 2. málsg. 10. gr. segir almennt, að sóknarmönnum sé skylt að hlíta þeim skyldum, sem á þá eru lagðar með lögum og lögmætum samþykktum safnaðarfunda og ákvörðunum kirkjustjórnar, sem stoð eiga í lögum. Lög taka hér einnig til stjórnvaldsreglna, sem styðjast við lög.

Um IV. kafla

Þessi kafla fjallar um safnaðarfundi, verkefni, starfshætti, fundarboðun, ályktunarfæri o. fl.

Um 11. gr.

Í þessari grein er mælt fyrir um, að aðalsafnaðarfund skuli halda ár hvert. Annarra safnaðarfunda er skylt að boða til að ósk meiri hluta sóknarnefndar eða ¼ hluta ákvæðisbærra sóknarmanna hið fæsta. Greinin leysir af hólmi 3. og 4. gr. laga nr. 36/1907 eða kemur í stað ýmissa atriða, sem þar greinir.

Samkv. 4. gr. laga 36/1907, sbr. lög 71/1941, 2. gr., á að halda aðalsafnaðarfund á tímabilinu 1. apríl til 1. júní ár hvert. Í 11. gr. frv. er þetta hins vegar ekki bundið að öðru leyti en því að slíkan fund á að halda ár hvert. Væntanlega munu venjur myndast í hverri sókn um þetta.

Nokkru rækilegri ákvæði eru í 11. gr. frv. um verkefni safnaðarfunda en í lögum 36/1907.

Í 2. málsg. er tekið fram, að aðalsafnaðarfundur fari með æðsta ákvörðunarvald innan safnaðar í málefnum kirkjusóknar. Á það er að líta, að sumum málum verður ekki ráðið til lykta á vettvangi sóknar heldur þarf atbeini stjórnvalda kirkjumála utan sóknar til að koma, t. d. biskups eða ráðuneytis.

Bent skal á, að stundum er áskilið, að mál hlíti meðferð á aðalsafnaðarfundi, þ. á m. kosning sóknarnefndar og endurskoðenda, ákvörðun um að hefjast skuli handa um kirkjubyggingu eða meiri háttar breytingu á kirkju, svo og aðrar mikilvægar ákvarðanir. Benda má á 4. gr., 6. gr. 3. málsg., 14. gr., 15. gr., 16. gr., 20. gr. og 27. gr. frv. í þessu sambandi.

Um 12. gr.

Hér eru ákvæði um boðun safnaðarfunda, dagskrá, ályktunarfæri funda og úrslit mála á safnaðarfundum, sbr. 3. gr. laga 36/1907. Hér er vitaskuld sleppt því atriði í greindri 3. gr., sem svo segir, að þær einar breytingar verði gerðar á tillögum sóknarnefnda, sem hún aðhyllist. Fær slíkt með engu móti samrýmst almennum viðhorfum um lýðræði í félagsmálum, og raunar ekki eftir því farið.

Um V. kafla

Hér eru ákvæði um sóknarnefndir, skipun, störf og starfshætti. Er nú aldarreynsla komin á sóknarnefndir (og héraðsnefndir), sbr. lög nr. 5/1880, en frv. til laganna flutti sr. Arnljótur Ólafsson, raunar á grundvelli frv., er kirkjumálanefndin 1877–1878 samdi. Hafa lög um nefndir þessar tekið ótrúlega litlum stakkaskiptum á þessu aldarbili, sbr. nú lög 36/1907. Við endurskoðun þá, sem nú hefir farið fram á þessum lögum, hafa menn reynt að færa sér í nyt reynslu af þessum lögum. Sumpart hafa lagaákvæði verið færð til samræmis við lagaframkvæmd, þótt einnig gæti hér nýrra hugmynda.

Um 13. gr.

Í þessari grein er mælt um, að sóknarnefnd skuli vera í hverri kirkjusókn, og í höfuðdráttum segir hér um verkefni sóknarnefndar, en þau eru sérgreind síðar í þessu frv. Þótt kirkjusóknir sameinist um kirkju, verða sóknarnefndir allt að einu tvær, en sameinist sóknir verður sóknarnefnd ein. Þótt bændakirkja sé í sókn, ber allt að einu að kjósa sóknarnefnd. Þessi grein er að mestu í samræmi við 1. gr. laga 36/1907.

Um 14. gr.

Hér er fjallað um fjölda sóknarnefndarmanna og kosningu þeirra og varamanna þeirra. Í 4. gr. 2. málsg. laga 36/1907, sbr. lög 71/1941, 2. gr., er boðið, að sóknarnefndarmenn skuli vera fimm, þar sem 1000 menn eða fleiri eru í sókn, en þrír að öðrum kosti. Í 13. gr. frv. er hins vegar lagt til, að sóknarnefndarmenn verði 3, þar sem sóknarmenn eru færri en 300, en ella 5, þó svo að þegar sóknarmenn eru 1000 eða fleiri megi sóknarnefndarmenn vera 7 og svo 9, ef þeir eru 4000 eða fleiri, allt miðað við 1. desember næst liðinn. Má fjölga sóknarnefndarmönnum, ef því er að skipta, á næsta aðalsafnaðarfundi, þegar kjör sóknarmanna á fram að fara eftir að þeir verða 1000 eða 4000 hið fæsta. Felur þetta í sér nokkra fjölgun sóknarnefndarmanna frá því, sem nú er, en þess er þó gætt, að fjöldinn verði eigi úr hófi hár. Í 14. gr. er boðið að kjósa skuli a. m. k. jafnmarga varamenn sem tölu aðalmanna nemur, en í gildandi lögum er aðeins heimild, en ekki skylda, til að kjósa varamenn.

Vakin er athygli á ákvæði 3. málsg. 16. gr. frv., en samkv. henni eiga formaður, gjaldkeri og ritari sóknarnefndar að mynda framkvæmdanefnd hennar, ef sóknarnefndarmenn eru fleiri en fimm.

Um 15. gr.

Þessi grein er svipuð að efni til og 6. gr. laga 36/1907, en þó er hér lagt til, að kjörtímabil sóknarnefnda verði styttr á 6 árum í 4 ár. Er það í samræmi við það, sem tíðkanlegt er við kosningar nú á tímum til trúnaðarstarfs. Sóknarnefnd ber að kjósa á aðalsafnaðarfundi, þ. á m. á framhaldsaðalsafnaðarfundi, ef slíku er til að dreifa, svo sem tíðkast hefir. Til álita kemur að heimila, að almenn kosning fari fram innan kirkjusóknar um sóknarnefnd, svo sem t. d. er í Noregi, og þá jafnvel með hlutfallskosningu (listakosningu). Ekki er þó vitað um óskir safnaða í þá veru, og hefir slík heimild því eigi verið greind í 15. gr. Vafalaust er hægt að koma við hlutfallskosningu, ef aðalsafnaðarfundur samþykkir, en ella hljóta þeir kosningu, sem flest fá atkvæði sem einstaklingar, og atkvæðamagn hvers um sig ræður röð varamanna.

Um það hversu sóknarnefnd endurnýist smám saman eru ákvæði í 3. málsg., sbr. nú 6. gr. laga 36/1907. Ákvæði 4. málsg. eru einnig að mestu í samræmi við greint lagaákvæði.

Um 16. gr.

Ákvæði 1. málsg. er efnislega í samræmi við 2. og 3. málsg. 6. gr. laga 36/1907.

Í 2. málsg. er það nýmæli, að aðalsafnaðarfundi er heimilt að kveða svo á, að hver sóknarnefndarmaður skuli hafa tiltekið verkefni í safnaðarstarfi, og skal það þá tilkynnt áður en kosning fer fram. Þau verksvið, sem hér eru höfð í huga, eru t. d. umsjón eigna og fjársýsla, barna- og æskulýðsstarf, þjónustustörf við sjúka, einstæða og fatlaða, félagsráðgjöf og almenn félagsmál. Þótt eigi sé kveðið á um þetta, áður en kosning fer fram, er ljóst, að sóknarnefnd getur skipt störfum með nefndarmönnum, svo og skipað nefndir til að fjalla um einstök málefni, sbr. 4. málsg. Bundið er í 3. málsg., að nefndarmenn skipti með sér störfum formanns, gjaldkera og ritara. Formaður er eigi kosinn sérstaklega á aðalsafnaðarfundi, og kemur slík tilhögun þó vissulega mjög til greina. Þeir þrír, sem greindir voru, skipa framkvæmdanefnd sóknarnefndar, ef hún er skipuð fleiri mönnum en fimm. Er þetta nýmæli.

Í lokamálsgr. er lagt til, að tveir endurskoðendur verði kjörnir samtímis því, að sóknarnefnd er kosin, og tveir til vara. Kjörtímabil er fjögur ár. Endurskoðendur endurskoða kirkjureikninga og byggingarreikninga kirkju, ef því er að skipta, svo og sjóða, er kirkjan kann að eiga. Sóknarnefnd leggur endurskoðaða reikninga fram á aðalsafnaðarfundu til samþykktar.

Um 17. gr.

Hér eru fyllri ákvæði en nú eru um boðun funda í sóknarnefnd og um það, hvenær fundur sé ályktunarfær. Er áskilið, að meiri hluti sitji fund, þ. e. tveir nefndarmenn af þremur, þrjú af fimm, fjórir af sjö og fimm af níu.

Í 2. málsgr. segir, að sóknarprestur (prestar) sitji fundu nefndarinnar að jafnaði, sbr. nú lokamálsgr. 2. gr. laga 36/1907. Nýmæli er, að einnig skuli organisti, meðhjálpari, hringjari, kirkjuvörður og formenn kirkjukórs og kirkjulegra félaga, sem tengjast sókn, sækja fund nefndarinnar, ef málefni þeirra aðilja eru sérstaklega til umræðu í nefndinni. Mun þetta tíðkast víða, án þess að skráðra lagareglna njóti við, en eðlilegt þykir að lögfasta reglur um þetta atriði.

Um 18. gr.

Þessi grein fjallar almennt um verkefni sóknarnefnda, en í 19. — 23. gr. frv. eru greind ýmis sérgreind verkefni. Þau eru þó eigi tæmandi talin í frv. heldur ráðast þau af ýmsum kirkjulögum, svo sem lögum um kirkjur og kirkjubyggingar, sóknargjöld, kirkjugarða, veitingu prestakalla o. fl. Sumpart stafa viðfangsefnin frá samþykkt safnaðarfundu svo og héraðsfunda, en sóknarprestur, héraðsprófastur og biskup geta einnig vikið málum til sóknarnefnda eða kirkjumálaráðherra og kirkjuþing eða Alþingi eða einstakar nefndir þess.

Um 19. gr.

Hér er kveðið á um stöðu sóknarnefndar, þ. e. að hún sé í fyrirsvari fyrir kirkjusókn gagnvart stjórnvöldum og einstaklingum og stofnunum. Ber manni því að snúa sér til sóknarnefndar um mál kirkjusóknar almennt eða til sóknarprests, sem kemur erindi á framfæri við sóknarnefnd. Þá segir, að sóknarnefnd hafi umsjón með sóknarkirkju og ræður því, ásamt sóknarpresti, hvernig afnotum af kirkju sé háttað. Í frv. til laga um sóknarkirkjur eru nánari ákvæði um afnot af kirkjum þ. á m. um, að heimilt sé að skjóta niðurstöðu greindra aðilja til prófests og eftir atvikum til biskups. Umsjónarhlutverk sóknarnefndar er mikilvægt og stendur m. a. í tengslum við fyrirmæli 20. gr.

Í lokamálsgrein 19. gr. er sóknarnefndum gert að skylda að gæta að réttindum kirkna og kirkjueigna og gera prófasti viðvart, ef út af bregður.

Ákvæði 19. gr. eiga einnig við um safnaðarheimili.

Um 20. gr.

Með þessu ákvæði er sóknarnefndum lögð sú skylda á herðar að sjá um, að viðunandi húsnæði og búnaður sé til guðsþjónustuhalds og annars safnaðarstarfs í sókninni. Í þessu felst, svo sem greinir í 2. málsgr., að kirkju sé vel við haldið og búnaði hennar og að sóknarnefnd leitist við að fegra og prýða kirkjuna og umhverfi hennar. Stefnumiðið hlýtur að vera, að kirkja verði aðlaðandi og að þar sé gætt smekkvísi í hvívetna. Hyggja ætti sérstaklega að kirkjulist í því sambandi og er kirkjulistanefnd þjóðkirkjunnar til ráðgjafar í því efni.

Eitt at hlutverkum sóknarnefndar er að leitast eftir megni við að sjá borgið þörfum hreyfifatlaðra manna, heyrnar- og sjónskertra. Í frv. til laga um kirkjur og kirkjubyggingar er ákvæði, sem býður að taka skuli sérstakt tillit til þarfa fatlaðra við teikningar og annan undirbúning að kirkjubyggingu, þ. á m. við endurbyggingu kirkju. Mikil þörf er á endurbótum í eldri kirkjum í því skyni að fullnægja þörfum fatlaðra. Mætti m. a. hugsa sér að kirkjubyggingasjóður fengi sérstök fjárframlög til endurlána til sóknarkirkna til þess að

standa straum af kostnaði við slíkar endurbætur. Þessi verkefni eru brýn, sbr. og m. a. lög nr. 47/1981.

Í 3. málsg. er ákvæði um, að sóknarnefndir annist vörslu og ávöxtun á lausafé kirkju og beri ábyrgð á fjárreiðum sóknar og reikningshaldi. Í 4. gr. laga nr. 20/1890 er m. a. boðið, að fé, sem kirkjur eiga afgang af útgjöldum, skuli ávaxta í Hinum almenna kirkjusjóði. Eftir þessu mun ekki farið um lausafé, sem ekki er ætlað til lengri ávöxtunar, og munu sóknarnefndir leggja það inn á banka eða sparisjóði. Þetta frv. hreyfir að vísu ekki við 5. gr. laga 20/1890, en ætlunin er að endurskoða það ákvæði á næstunni. Sóknarnefndum ber að gæta þess að ávaxta fé kirkju sem tryggilegast og með hagkvæmum hætti.

Um 21. gr.

Í 1. málsg. er sóknarnefnd falið að hafa umsjón með því, að guðspjónustur og aðrar helgiathafnir og safnaðarstarfsemi í kirkju fari sómasamlega fram og með þeirri helgi, er hæfir, sbr. nú 7. gr. laga 36/1907. Ber sóknarnefnd að sjá til þess, að allt sé til reiðu fyrir guðspjónustu og aðrar helgiathafnir, að starfsmenn mæti stundvíslega og kirkja sé hlý og vel hirt. Sóknarnefnd stuðlar að því, að ekkert trufla guðspjónustu og raski helgi hennar, þ. á m. að kirkjugestir gangi hljóðlega og greiðlega til sæta sinna. Gæta skal þess m. a., að kostur sé á sálmaþókum fyrir sem flesta kirkjugesti. Ákvæði þetta á að sínu leyti við um safnaðarheimili.

Í 1. málsg. er sóknarnefndum boðið að vera sóknarpresti og starfsfólki sóknar til liðsinnis í hvívetna og stuðla að eflingu kristinnar trúar og siðgæðis meðal sóknarmanna. Er þetta ákvæði að mestu í samræmi við 7. gr. laga 36/1907, en texti þó nokkru styttri.

Í 2. málsg. er tilvísunarákvæði um afskipti sóknarnefndar af álagningu kirkjugjalda og innheimtu þeirra. Hefir kirkjulaganefnd samið sérstakt frv. til laga um sóknargjöld, en um þetta efni gilda nú lög 36/1948 ásamt breytingarlögum.

Um ráðningu starfsmanna er í 3. málsg. vísað til 25. gr. frv. og í 4. málsg. er um afskipti sóknarnefnda af veitingu prestakalla vísað til laga um það efni, nú laga 32/1915. Minnt er á, að á Alþingi hefir nokkrum sinnum verið flutt frv. til laga um nýskipan þeirra mála, en frv. hafa ekki náð fram að ganga.

Um 22. gr.

Í þessari grein er mælt fyrir kosningu safnaðarfulltrúa og tengsl hans við kirkjusóknina. Samkv. 16. gr. laga 36/1907 kys aðalsafnaðarfundur safnaðarfulltrúa til setu á héraðsfundi prófatsdæmis. Hér er hins vegar lagt til, að sóknarnefnd kjósi safnaðarfulltrúa og annan til vara úr sínum hópi. Þá er lagt til, að kjörtímabil verði stýtt úr 6 árum í 4 ár. Svo sem áður greinir, er hér fylgt ályktun kirkjubings 1978 um þetta efni. Mælt er fyrir um það í frv., að umboð núverandi safnaðarfulltrúa falli niður, þegar nýr safnaðarfulltrúi hefir verið kosinn samkv. þessu ákvæði. Það er hin nýkjörna sóknarnefnd samkv. 15. gr. frv., sem kjósa skal safnaðarfulltrúa samkv. þessum reglum. Boðið er, að safnaðarfulltrúi geri grein fyrir starfi og samþykktum héraðsfundar á næsta safnaðarfundum eftir að héraðsfundur er haldinn, en hann gerir sóknarnefnd grein fyrir þessu sem fyrst að loknum héraðsfundi.

Nýmæli er, að aðrir sóknarnefndarmenn en hinn kjörni safnaðarfulltrúi eigi rétt á setu á héraðsfundi, sbr. 31. gr. 2. málsg. frv.

Um 23. gr.

Hér er mælt fyrir um það, hverjar bækur sóknarnefndir skuli halda. Bækur þær, sem greinir í 4. og 5. tölulið, eru nýjar að stofni til og eru nánari ákvæði um þær í frv. til laga um sóknarkirkjur o. fl. Kirkjubók, sbr. 4. tölulið, á að geyma tæmandi skrá um starfsemi í kirkju, og er mikilvæg heimild, sem að sínu leyti myndar grundvöll undir skýrslugerð. Kirkjuskrá, sbr. 5. tl., á einum þræði að koma í stað máldagabóka og hafa að geyma yfirlit yfir

réttindi kirkna, en á að öðru leyti að veita ýmiss konar fræðslu um kirkjubygginguna og viðhald á henni o. fl.

Sóknarnefnd ber að vanda til allrar bókfærslu og varðveislu á gögnum kirkju.

Um 24. gr.

Hér er lagt til, að biskup setji sóknarnefnd almennt erindisbréf, að fenginni umsögn prófastastefnu og kirkjuráðs. Er þetta nýmæli. Störf sóknarnefndar eru talsvert umfangsmikil og ákvæði um þau í alldreifðum ákvæðum kirkjulaga. Er því veigamikið, að slíkt erindisbréf sé gefið út til leiðbeiningar fyrir sóknarnefndir, og sé það gert hið fyrsta eftir gildistöku laganna. Prófastar hafa mikla reynslu á þessu sviði, og er því kveðið svo á, að þeir verði m. a. hafðir með í ráðum, er erindisbréf er samið.

Um VI. kafla

Í þessum kafla eru ákvæði um starfsmenn kirkjusókna. Þar kveður allmikið að nýmælum.

Um 25. gr.

Í 1. málsg. segir, að sóknarnefnd ráði organista, meðhjálpara, hringjara, umsjónarmann kirkju og aðra slíka starfsmenn og semji um kaup þeirra, kjör og ráðningartíma. Ákvæði þetta er víðtækara en sambærilegt ákvæði laga 36/1907, og er ákvæði frv. í samræmi við venjur. Ekki eru starfsmenn tæmandi taldir, sbr. orðin „aðra slíka starfsmenn“. Um kaup, kjör og ráðningartíma eru nú að einhverju leyti heildarsamningar. Ef um óvenjuleg kjör er að ræða, þarf sóknarnefnd að jafnaði að bera mál undir safnaðarfund.

Í 2. málsg. er sóknarnefnd heimilað með samþykki safnaðarfundar að ráða starfsmenn til að annast ákveðin safnaðarstörf. Er m. a. fordæmi fyrir starfi safnaðarsystur. Er mikilvægt að sókn geti haft starfsmann í sinni þjónustu ekki sist til að sinna mannúðarmálum og ýmsum félagslegum vandamálum. Hljóta reglur um starfsmannahald að mótast smám saman, og er örðugt að setja fyrirmæli um starfsvettvang þessara starfsmanna. Er m. a. af þeirri ástæðu boðið í 3. málsg., að starfsmönnum sé sett almennt erindisbréf.

Í 4. málsg. segir um rétt starfsmanna til setu á héraðsfundum, og er það nýmæli.

Um 26. gr.

Brýn þörf er á því, að stofnað sé til námskeiða fyrir sóknarnefndarmenn, safnaðarfulltrúa og aðra starfsmenn sökna. Er slík starfsemi þegar hafin, þótt í takmörkuðum mæli sé. Í greininni er gert ráð fyrir, að námskeið verði haldin á vegum prófastsdæmis eða biskupsdæmis eða kirkjulegra samtaka, m. a. þeirra er taka yfir fleiri en eitt prófastsdæmi, t. d. samtök fyrir Hólastifti hið forna. Að sjálfsögðu getur einnig komið til greina, að t. d. biskup eða kirkjuráð beiti sér fyrir námskeiðahaldi. Um kostnað er þess eins getið, að sóknarnefndir sjái um að þátttakendur fái greiddan dvalar- og ferðakostnað. Er þess vænst, að á fjárlögum verði tekin upp fjárveiting í því skyni að kosta slík námskeið. Gætu hér einnig komið til styrkveitingar úr Kristnisjóði o. fl. Rétt er að benda á, að námskeið fyrir kirkjuorganista og sumpart fyrir söngfólk er haldið á vegum söngmálastjóra þjóðkirkjunnar og tónskóla hennar, sbr. lög um það efni nr. 3/1981.

Um 27. gr.

Grein þessi er nýmæli. Er þar kveðið á um starfsmannanefnd, sem heimilt er að stofna til innan kirkjusóknar samkv. fyrirmælum aðalsafnaðarfundar. Í henni eiga sæti sóknarprestur eða sóknarprestar, sóknarnefnd, formenn safnaðarfélaga og kirkjukórs og starfsmenn sóknar, sem ráðnir eru í hálf t. starf hið minnsta. Verkefni nefndarinnar er að fjalla um störf og starfshætti sóknarinnar, starfsskilyrði þar og það, sem til umbóta horfir og samræmingar í þeim efnum. Formaður sóknarnefndar boðar fundi, og er gert ráð fyrir, að

hann sé að jafnaði formaður nefndarinnar, nema hann færist undan því. Samþykktir eru ekki bindandi nema safnaðarfundur staðfesti en mál kann þó að vera þess eðlis að sóknarnefnd geti ráðið því til lykta án þess að bera það undir safnaðarfund. Samþykktin getur raunar verið á þá lund, að stjórnvöld utan sóknar verði að fjalla um málið til viðbótar við það, er í greininni segir.

Sóknarnefndir eiga að efla samstarf innan sóknar og samræma ýmis störf þar. Er þess að vænta, að slík samstarfsnefnd, sem greinin fjallar um, geti komið ýmsu góðu til leiðar. Skapast þar vettvangur til umræðna um mál, er verið getur aflvaki frjórra hugmynda.

Um 28. gr.

Greinin er nýmæli. Hún víkur að ágreiningi, sem upp kann að koma varðandi störf starfsmanna sóknar. Er kveðið á um það, með hverjum hætti honum verði ráðið til lykta, ef eigi tekst að leysa hann innan sóknarinnar sjálfar, svo sem langtíðast er. Hér er aðeins mælt fyrir um úrlausnir á slíkum ágreiningi á stjórnarfarslega vísu, en hugsanlegt er, að ágreiningur sé þannig vaxinn, að dómstólar eigi eða geti um fjallað. Ber að túlka orðin „til fullnaðarúrlausnar“ með það í huga. Tekið skal fram, að mjög hefir verið fágætt, að þess konar ágreiningur rísi, sem greinin víkur að, en allt að einu er réttmætt að kveða á um þessi efni í settum lögum.

Um VII. kafla

Í þessum kafla er skipað saman ákvæðum um héraðsfundi og héraðsnefndir. Ákvæðin fela í sér endurskoðun á 17. — 20. gr. laga 36/1907, en ákvæðin um héraðsnefndir eru þó nýmæli. Lagt er til, að nokkrar breytingar verði gerðar á ákvæðum um héraðsfundi. Þeir eiga rót að rekja til laga nr. 5/1880 og hafa gegnt góðu og gildu hlutverki síðastliðna öld sem vettvangur til umræðna um kirkjumál prófastsdæmis og til samstarfs og viðkyrningu manna í héraðinu. Með ákvæðum frv. er ætlunin að treysta þessa fundi og greiða fyrir því, að prófastsdæmin eflist sem eining í umdæmaskiptingu þjóðkirkjunnar. Er ætlandi, að ákvæðin um héraðsnefndir í frv. þessu og ákvæðin um héraðssjóð í frv. til laga um sóknargjöld muni stuðla að þessu, ef að lögum verða.

Um 29. gr.

Í 17. gr. laga 36/1907 er boðið, að héraðsfundi skuli halda árlega í júní eða september. Hér er lagt til í 1. málsg., að þeir verði haldnir eigi síðar en 31. október ár hvert.

Í 2. málsg. er ákvæði um verkefni héraðsfunda. Eru þeir vettvangur fyrir kennimenn og leikmenn til umræðna og samstarfs um sameiginleg málefni prófastsdæmisins og raunar um kirkjumálefni á víðtækari grundvelli. Breyttar þjóðfélagsaðstæður krefjast aukinnar samvinnu milli sókna og sóknarpresta innan prófastsdæmis, eftir atvikum með nokkurri verkaskiptingu presta. Efling héraðsfunda á að greiða fyrir slíkri samvinnu og stuðla að ýmiss konar starfsemi, sem getur verið sameiginleg fyrir prófastsdæmið, svo sem barna- og æskulýðsstarfsemi, útgáfu fjölritaðra eða prentaðra blaða eða upplýsingarita vegna guðsþjónustuhalds, starfsemi í þágu aldraðra, fatlaðra og sjúkra, og gögn vegna fermingarundirbúnings o. fl. Héraðsfundur er kjörinn vettvangur til umræðna um slík samstarfsmál. Á fundum þessum á einnig að fjalla um einstök, sérgreind verkefni, svo og mál, sem kirkjustjórn vísar til héraðsfunda eða einstakar sóknir og starfsmenn þeirra. Tekið er fram, að hver þjóðkirkjumaður getur óskað þess, að um tiltekið kirkjumálefni sé fjallað á héraðsfundi eða tillögu um úrlausn þess. Héraðsfundur fjallar um endurskoðaða reikninga kirkjusókna í prófastsdæminu, sem prófastur hefir áður kannað almennt, svo og um fjárreiður héraðssjóðs, ef stofnaður hefir verið, sbr. 5. gr. frv. til laga um sóknargjöld. Héraðsfundur kýs tvo menn í héraðsnefnd, sbr. 36. gr., og varamenn þeirra.

Um 30. gr.

Samkv. 18. gr. laga 36/1907 er héraðsfundur lögmætur, ef meiri hluti presta og leikmanna (safnaðarfulltrúa eða varamanna þeirra) situr fundinn. Hér er lagt til, að héraðsfundur sé ályktunarhæfur, ef rétt sé til hans boðað, sbr. 2. málsg. Samkv. 1. málsg. á fundarboðun að vera skrifleg og boðað skal til fundar með a. m. k. hálfmánaðar fyrirvara og á að senda öllum, sem rétt eiga til setu á fundinum, fundarboð, er greini fundarefni. Þarf að fylgja þessum reglum vandlega, því að á því veltur ályktunarhæfni fundar, að rétt sé staðið að fundarboðun.

Um 31. gr.

1. málsg. er í samræmi við 17. gr. laga 36/1907.
2. málsg. er nýmæli. Í henni er lagt til, að sóknarnefndarmenn og aðrir þeir, sem sæti eiga í starfsmannanefndum sókna, eigi rétt á fundarsetu og hafi þar málfrelsi og tillögurétt. Þeir eiga ekki atkvæðisrétt þar, nema kjörnir séu safnaðarfulltrúar. Sóknarnefndarmenn og starfsmenn sókna eru yfirleitt áhugamenn um safnaðarstarf og málefni kirkjunnar og má vænta þess, að þátttaka þeirra í fundunum stuðli að viðtækum umræðum um viðfangsefni fundanna.

Um 32. gr.

Ákvæðið er í samræmi við síðara málslið 19. gr. laga 36/1907, en hér er því bætt við, að gera skuli grein fyrir starfsemi og fjárreiðum héraðssjóða, ef stofnaðir hafa verið í prófastsdæmi, svo og fjárreiðum prófastsdæmis. Reikningar, er að þessu lúta, hlíta meðferð og úrskurði héraðsfunda.

Um 33. gr.

Rétt þykir að kveða hér á um aukahéraðsfund, m. a. ef ¼ hluti atkvæðisbærra héraðsfundarmanna óskar þess. Er þetta nýmæli.

Um 34. gr.

Hér eru ákvæði um, að hver sá, sem rétt á til setu á héraðsfundi, þ. e. ekki eingöngu þeir, sem eiga þar atkvæðisrétt, geti borið þar upp tillögur sínar um kirkjuleg málefni, sem heyra undir verksvið funda þessara. Viðkomandi skal hafa uppi ósk um, að tillagan sé greind í fundarboði. Ef héraðsnefnd fellst eigi á tilmælin, er allt að einu heimilt að fjalla um málefni, ef tveir þriðju hlutar atkvæðisbærra fundarmanna fallast á það, sbr. 30. gr. 3. málsg.

Um 35. gr.

Ákvæði þessu svipar til lokamálsg. 20. gr. laga 36/1970, og er það raunar sjálfsagt, að sérálit minni hluta fylgi ályktun meiri hluta til biskups eða kirkjumálaráðherra, ef þess er óskað.

Um 36. gr.

Ákvæði þetta er nýmæli og kveður á um héraðsnefnd prófastsdæmis undir forystu prófests. Er það skipað auk hans prests og leikmanni, er héraðsfundur kýs til fjögurra ára í senn, og skal enn fremur kjósa varamenn þeirra. Er héraðsnefnd framkvæmdanefnd héraðsfunda. Ber henni að fylgja eftir ályktunum þeirra og er í fyrirsvari fyrir prófastsdæmið gagnvart stjórnvöldum og einstökum mönnum og stofnunum um sameiginleg málefni prófastsdæmisins. Héraðsnefnd fer með stjórn héraðssjóðs og gerir tillögur um kirkjulega starfsemi á vegum prófastsdæmisins. Er henni heimilt með samþykki héraðsfundar að ráða starfsmenn til að gegna einstökum verkefnum, þ. á m. í þágu sjúkra, aldinna og fatlaðra, og til að sinna almennum félagsmálum. Héraðsnefnd undirbýr héraðsfundi.

Héraðsnefnd á að geta orðið mikilvægur bakhjarl fyrir héraðsfundi og stuðlað að því, að prófastsdæmið verði virkari starfseining en nú er. Getur hér fengist þýðingarmikil reynsla,

sem leitt gæti síðar til þess að virkja prófastsdæmin í enn rýmra mæli en nú er til skipulagningar á kirkjulegri starfsemi í héraðinu.

Prófastur er oddviti héraðsnefndar og kveður hana til fundar. Kostnaður greiðist úr héraðssjóði prófastsdæmis.

Um VIII. kafla

Hér eru ákvæði um setningu reglugerðar varðandi framkvæmd laganna, svo og um gildistöku þeirra og um kosningu sóknarnefnda, endurskoðenda, safnaðarfulltrúa og héraðsnefndar. Auk reglugerðar, sbr. 37. gr., er gert ráð fyrir því, að einstökum starfsmönnum séu sett erindisbréf, sbr. 24. gr. og 25. gr.

Bent skal á, að ákvæði 2. gr. laga 35/1970 heldur gildi sínu þótt frv. þetta verði lögfest.